

Kultúrharcra fel!

Érdekes levelet kaptam a napokban egy művész-kollégától. A gyorsan lejegyzett szavak mögött feszülő indulat és a megfogalmazásnak csupán személyhez szóló, belső használatra szánt pongyolósága miatt elgondolkodtam, hogy szó szerint idézzem-e, avagy tartalmilag megőrizve írjam át folyóiratunktól elvárható, igényesebb formába? Végül is úgy döntöttem, hogy ezt a kis magyarzkodást előrebocsátva, leközlöm a levelet eredeti formájában:

„A 3Sat német nyelvű adása 1999. május 31-én, Kultúrharc Magyarországon, avagy Veszélyben van a Szabadság? címmel. A műsorban megszólalók főleg MSZP–SZDSZ politikusok voltak, Magyar Bálint, Eörsi István, Eötvös Pál, a Népszabadság főszerkesztője, akik szerint a szabadság veszélyben van és kultúrharc folyik. A másik oldal ezt vérszegényen visszautasította. Pröhle Gergely többször is hozzá szólt, de nem igazán lehetett érteni, hogy mit akart, olyan diplomatikus volt. Hosszasan nyilatkozott Beke László, a Műcsarnok főigazgatója, aki veszélyben látja a demokráciát és mártírnak érzi magát, mert 5000(!?) képzőművész akarja megrohamozni a Műcsarnokot, de ő megvédi a demokráciát és a gondjaira bízott intézményeket. Az 5000 képzőművész (akik így: ötezer-képzőművész nem léteznek!) pedig dögöljön meg cipőben. Majd a müncheni magyar kiállítást mutatták, amiről kiderült, hogy magyar közpénzen jött létre. Láthatók voltak a mennyezetről lelógó, összekötött habszivacs matracok, továbbá kispárnák, szintén lebegve, és különböző színű gömbök. Előkelő protokoll megnyitó pezsgővel. Azután szóba került még a Nemzeti Színház körüli huzavona. Majd a média ügye, amikor főleg a Magyar Narancsról – most: MANCS – beszéltek, annak problémáját tárgyalták, erősen sajnálkozva e lap hanyattatásai felett. De általában felületeseznek tűntek a megfogalmazások. Mindenhol hivatalnokok, politikusok és újságírók, sehol egyetlen alkotóművész. Még véletlenül sem! Az jött le ebből az egészből, hogy ma Magyarországon a művész, úgy általában, mindenkinél az ellensége.”

Közismert tény, hogy a kultúrával foglalkozó németországi értelmiség erősen baloldali beállítottságú, részrehajló a liberális elvtársaival szemben. Világos tehát, hogy igyekeznek a mai magyar helyzetet érdeküknek megfelelően torz beállításban a nézők elé tárni. Abban sincs semmi különös, hogy sipákolnak a szoclibek, hiszen a kormányzat nemzeti retorikája mögül bármikor előbújhat a nemzet érdekében való cselekvés is. Félnék tehát, hogy az események túllépnek a pusztá retorikán és valóság-

gos tettekben nyilvánulnak meg. Jellemző, hogy éppen a Népszabadság főszerkesztője fél a legjobban a valódi kulturális szabadságtól, Beke László félti a Műcsarnokot és a többi kiállítási intézményt a magyar művészekről, Magyar Bálint a tipikus antimagyar és antipluralista (hogy stílusosan fogalmazzak!) kulturális minisztersége idején sikerült majdnem tökéletesen elsorvasztania a művészeti életet és kátyúba lökni a közoktatást. De ha minderről tudjuk, hogy így van, ha valójában már semmin se csodálkozunk, akkor most mi a teendőnk?

Nekünk, a folyóiratnak, az a dolgunk, hogy felhívjuk az ország közvéleményének figyelmét erre és a hasonló hamisításokra, illetve a valóságos helyzet bemutatásával igyekezzünk meggyőzni akár a drejszat munkatársait is, sőt a fél szemmel bennünket is figyelő német értelmiségieket, hogy tudományosan pontatlan, sőt, értékelhetetlen felületesség az, amivel a mai magyar kulturális élethez közelítenek. Olyan ez, mintha a korszerű vasútközlekedés problémáiról csupán egy baktert és néhány tolatómunkást kérdeztek volna – hogy bizonyítást nyerjen, miszerint a magyar vasút csupán rozsdásodó sorompókkal és szakadozott vörös zászlólengetéssel tud foglalkozni. A dilettantizmus mellett azonban van ebben jó adag rosszindulat is, gőgös lenézés is (amit az elmúlt évtizedekben sajátos magyar segítséggel alakítottak ki velünk szemben világszerte). A magyar képzőművészetet leírták, tehát nem várható, hogy önszántukból olyan műsort készítsenek, ami az értékes, Európa-szerte érdekes magyar képzőművészetéről szól. Ezt ki kell követelnünk azzal, hogy igenis a világ elé tárjuk alkotó művészeink magas színvonalú teljesítményét.

Elsősorban azonban idehaza kell kikövetelnünk, hogy a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma vállaljon nagyobb szerepet – kulturális örökségünk mellett – a kortárs művészeti élet hazai és nemzetközi bemutatásában. Sőt, azt kellene elérnünk, hogy megfelelő szellemi és anyagi támogatással igyekezzen meggyőzni az előítéletes nyugat-európai és tengerentúli értelmiséget arról, hogy Magyarországon a közelmúltban is és jelenleg is élnek és alkotnak kitűnő művészek. Nemcsak olyanok, akik az éppen uralkodó politikai és divatáramlatnak megfelelő abszurdításokat, lakberendezési giccseket, avagy újprimitív mázsolmányokat képesek létrehozni. Hanem olyan művészek, akiknek munkásságára érdemes és tanulságos odafigyelnie még annak az öntelt Nyugatnak is. Másrészt arról kell meggyőzzük a kormányzatot, hogy az a mindig nega-

tív értelemben, rosszallóan emlegetett kultúrharc, az valójában az egész nyugati világban hétköznapi realitás, a fejlődés motorja, olyan evolutív tényező, amit sehol a világon nem igyekeznek kizárni, el-tüntetni vagy megbélyegezni – csakis a mi elvárás-zolt Magyarországonkon.

Az egész világon éppen a mindennapi kultúrharc eredményeként kerül a csúcsra egy képzőművész vagy muzsikós, színész vagy költő, és éppen a mindennapi kultúrharc akadályozza meg a szekértáborok kialakulását – hiszen ha nem a csoporthoz tartozás, hanem a valódi teljesítmény a mérvadó, akkor van az, hogy mindenki odafigyel mindenre, és nem közösiségek ki senkit és semmit. Mert verseny van és a versenyzők egymást figyelik. A mindennapi kultúrharc az igazi pluralista közélet alapja. Tehát igenis legyen kultúrharc! – hogy láthatóvá váljanak a tehetségesek és győzzön a jobb. Győzzön az értékesebb művet alkotó, az igazat bemutató, a tárgyilagosan tájékoztató, az egészséges magyar önérdéket megfelelően képviselő ember és mű. Ez a legfőbb érdekünk. A kultúrharccal való ijesztgetés pedig rossz demagógia, ami arra épít, hogy az emberek általában nem gondolják végig a dolgokat, csupán elfogadják igazságnak azt, ami könnyen érthető. Márpedig könnyen érthető, hogy a háborúskodás rossz, a veszekedés gyűlöletes, az egymásra acsarkodás méltatlan az emberhez. Ugyanakkor az is belátható, hogy a műalkotásoknak, miként pl. a gépkocsiknak is versenyezniük kell egymással. Belátható az is, hogy a gazdasági életben, a piacokért igenis óriási harcot folytatnak mindennap az egész világon. Harcot folytat az életért minden kis csíra a földben, minden fióka a fészekben. Az evolúció maga tk. egészséges harc. Jó harc, mert a fejlődést, a léttöbbletet célozza. Rossz a harc a csatamezőn, rossz a kocsmái verekedés vagy a családi perpatvar – de jó és szükséges a kultúrharc, mert nélküle csupán posványba fulladó idétlenség, gyagyás másság és szégyenletes „idegen szép” az, amivel előállhatunk.

A művészek dolga pedig az, hogy alkossanak. Jó, értékes, izgalmas, világhódító műveket alkossanak. Ehhez első lépésként az szükséges, hogy legyenek tisztában saját tudásukkal és képességeikkel. Tanulják meg helyesen értékelni magukat, sem a gőgös túlértékelés, sem az alulértékelés nem vezet sehova. Fontos, hogy ismerjék a nagyvilág eredményeit, hogy utazzanak, hogy tanulmányozzák világsikert aratott kortársaik munkásságát – de mindennél még sokkal fontosabb, hogy gondolják alaposan végig azt, amit csinálnak. Ha festő az illető, akkor a festészetet magát. Mert a világsikert aratott kollégák sem tettek vagy tesznek mást, mint képességeik szerint alaposan végiggondolják azt, amit az alábbiakban a magam módján leírok. Hi-

szen a művészet is csak olyan, mint a többi emberi tevékenység, ha világszínvonalon akarja művelni valaki, annak a szakmai fortélyokon túl tisztában kell lennie tevékenysége metafizikai lényegével is. Igen, a metafizikai lényeggel, de ez egyáltalán nem olyan ijesztően bonyolult gondolatsor, miként arról a szabadságot és demokráciát féltő álszakértők beszélni szoktak.

A „művészet” és a „művészi érték” fogalmát sokan használják anélkül, hogy képesek lennének akár csak önmaguk számára is érthetően végiggondolni azok mibenlétét. Természetesen a művészet-történet vagy az esztétika sokrétű világát nem lehetséges valamiféle gyorsalpaló tanfolyam keretében megismerni, így egy mégoly közérthetőre írt újságcikk sem lehet képes megalapozott tudást nyújtani. Most csupán arra vállalkozhatok, hogy az alábbi gondolatmenettel némi ízelítőt adjak a művészet metafizikai lényegének leírásából, és talán arra is rámutathatok, hogy mindez nem kíván valamiféle ördögien bonyolult filozófiai vagy logikai ismeretanyagot.

A művészetet úgy határozhatjuk meg, hogy az: a valóság élményének anyagi formaváltozások útján történő ábrázolása – amit a mulandó élmény rögzítésének igénye kényszerít ki belőlünk. A valóság élményszerű megtapasztalásának lehetősége sajátosan emberi képesség, ellenben a részmozzanatok ábrázolása-rögzítése történhet akár gépiesen, pl. optikai vagy elektronikus berendezésekkel is. Fölmerül tehát a kérdés, hogy mi a különbség a gépi és az ember által történő ábrázolás között? Eltekintve attól, hogy a fényképezőgépet vagy a magnetofont is az ember működteti, emberi akarat választja ki a képet vagy a hangot, amit a gép rögzít, ezekben az esetekben a részmozzanatok mechanikusan „íródnak” át az adott rendszer informatikai tartalmává. A művész általi ábrázolás esetében viszont a valóságmozzanatok „átírása” nem csupán mechanikus folyamat, nem pusztán megkettőzésről, avagy más rendszerben való megismétlésről van szó, hanem a művészi érték itt valamiféle többletet jelent. A különféle gépi és hagyományos ábrázolásokban jelentkező művészi érték (mint többlet) mindig arányos az adott rendszerben zajló anyagi formaváltozásokkal (pl. az ezüstszemcsék kémiai-lag átalakulnak, vagy a tubus formájú festék ember formájú festék lesz stb.). Természetesen szó sincs arról, hogy kilóra mérhető lenne a művészi érték, mintha az anyagi formaváltozások mennyisége szabná meg egy alkotás értékét. Éppen ellenkezőleg: az anyagi formaváltozások minősége szabja meg az értéket, vagyis az, hogy mennyire mechanikus, törvényszerűségeknek milyen mértékben alávetett a formaváltozás – illetve, hogy mennyi benne a szabad szellemi akarat. És itt különbséget

kell tennünk a véletlen és a szabad szellemi akarat megnyilatkozása között. A véletlen nem törődik az alkotás céljával, sokszor ellentétes annak logikájával, meghasonlott, önellentmondásos állapotot mutat (pl. a számítógéppel készített munkák, amennyiben a gép nem csupán eszköz, hanem a célt is „maga határozza meg” – lásd: véletlengenerátor alkalmazása stb.). A szabad szellemi irányítás viszont sohasem kerül ellentmondásba saját céljával. *A meghatározott céllal alakított mű belső logikája hibátlan kell hogy legyen.*

Tehát levonható az a következtetés, hogy jó és igazán értékes műalkotásnak az nevezhető, ha a művész saját élményvilágának olyan ábrázolását nyújtja, amelyben hibátlan belső logika mellett a lehető legnagyobb fokú alkotói szabadság érvényesül. Az alkotó művészeknek tehát – mindegy, milyen eszközök igénybevételével – olyan műveket kell létrehozniuk, amelyek erőteljesen és közérthetően mutatják sajátosan egyedi élményvilágukat, belső logikájuk karakteres és hibátlan, ugyanakkor elképesztően varázslatos szellemi szabadságot sugároznak magukból.

A kulturális életünkért felelősséget érző nagyközönségnek, de különösen is az értelmiségnek az a

dolga, hogy öntudatosan képviselje a magyar művészet ügyét, a valóságos életből, a valóságos körülményekből kifejlődő kultúránk ügyét. Ne hagyja magát félrevezetni! Ne hagyja magát elkéséríteni néhány hazudozó éceszgébértől, hogy hiába minden, nincs értékes magyar művészet, nincs itt semmi jó, ami magyar, csupán az idegen a jó, az idegen a szép. Ne hagyja magát, mert ez nem igaz. Egész generációk élnek közöttünk, akik magas színvonalú művészetet, világszínvonalú kultúrát képesek teremteni – de a Magyar Bálint-félék, a Beke László-félék megpróbálják kiirtani, a maguk pesties gulág-gettójába zární, a nagyvilág előtt letagadni és a magyar kultúrát minden lehetséges módon gyalázni, lábbal taposni. Éppen az ő nagy igyekezetük a tanú rá, hogy igenis van jó, értékes, világszínvonalú magyar kultúra. Az egyetlen, amiben furcsa módon igazuk van, habár ők ezt is egészen másképpen értik, az, hogy nincs kulturális szabadság. A baloldali liberálisok rémuralma érvényesül. És ez jelenleg kulturális életünk legfőbb baja és ez a legnagyobb ellenségünk. Tehát kultúrharcra fel!

Legény Péter

Öreg házak Brassóban